

RÅDHUSET 100 ÅR
1910-2010

Innehåll

Välkommen till Rådhuset, kommunfullmäktiges ordförande.....	3
Forna tiders rådstugor.....	4
Vårt nuvarande rådhus.....	8
Nytt rådhus för nära 1,7 miljoner kronor	14
Rådhuset genom decennierna.....	16
Klockspelet	19
Gobelänger i Tornsalen	20
S:t Olof skyddar Norrköping.....	22

Skriften är utgiven av kommunfullmäktige i Norrköping till Rådhusets 100-årsjubileum 2010

Produktion: Informationskontoret, Jan Kalmermo och Tina Vennerholm

Texter: Arne Carlsson, Jan Kalmermo. Det historiska underlaget har hämtats främst från Norrköpings historia och minnesskriften från invigningen den 28 november 1910

Bilder: Jan Kalmermo, Seada Pozder, Norrköpings stadsarkiv, Norrköpings stadsmuseum

Teckningar: Per-Olof Olofsson (sid 7) och Harry Carlsson (bakre omslaget)

Tryckning: Norrköpings Tryckeri 2010

Välkommen till Rådhuset

Allas vårt Rådhus fyller 100 år. Med sitt 68 meter höga torn och mäktiga fasader i tegel och granit har Rådhuset i 100 år gett Norrköping en karaktäristisk stadsbild och en silhuett som syns vida omkring.

Mycket har hänt i vårt Rådhus genom åren, allt från bränder till installation av modern teknik. Huset har varit och är centrum för den kommunala verksamheten i Norrköping. Här har tusentals tjänstemän arbetat och här har kungligheter, internationella besök och idrottspersonligheter tagits emot.

Rådhuset är också öppet för dig. Kanske har du varit uppe i tornet tillsammans med din klass. Du kanske har blivit vigd i det vackra Förmaket, eller avnjutit den traditionella nationalsångskonserten i Rådhusets trapphall. Många har också fått en visning av gobelängerna under den årliga kulturnatten. De vävda gobelängerna i Rådhusets Tornsal är en riktig konstskatt som alla vi Norrköpingsbor kan känna stolthet över. Gobelängerna visar Norrköpings historia från bronsåldern fram till 2000-talet med imponerande detaljrikedom och symbolik.

2010 är ett viktigt år för Norrköping. Visualiseringscenter C har öppnat i det unika Industrilandskapet. Stadsutveckling och miljöomsorg går hand i hand genom utvidgningen av spårvägsnätet. Och vårt Rådhus firar 100 år och hyllas som kaktusmotiv i Carl Johans park.

Det är spännande att fantisera om vilka frågor som är viktiga i Norrköping om 100 år. Med all sannolikhet kommer i alla fall Rådhuset även i framtiden vara en symbol för Norrköping och det kommunala livet.

Jag önskar er alla varmt välkomna att njuta av vårt vackra Rådhus!

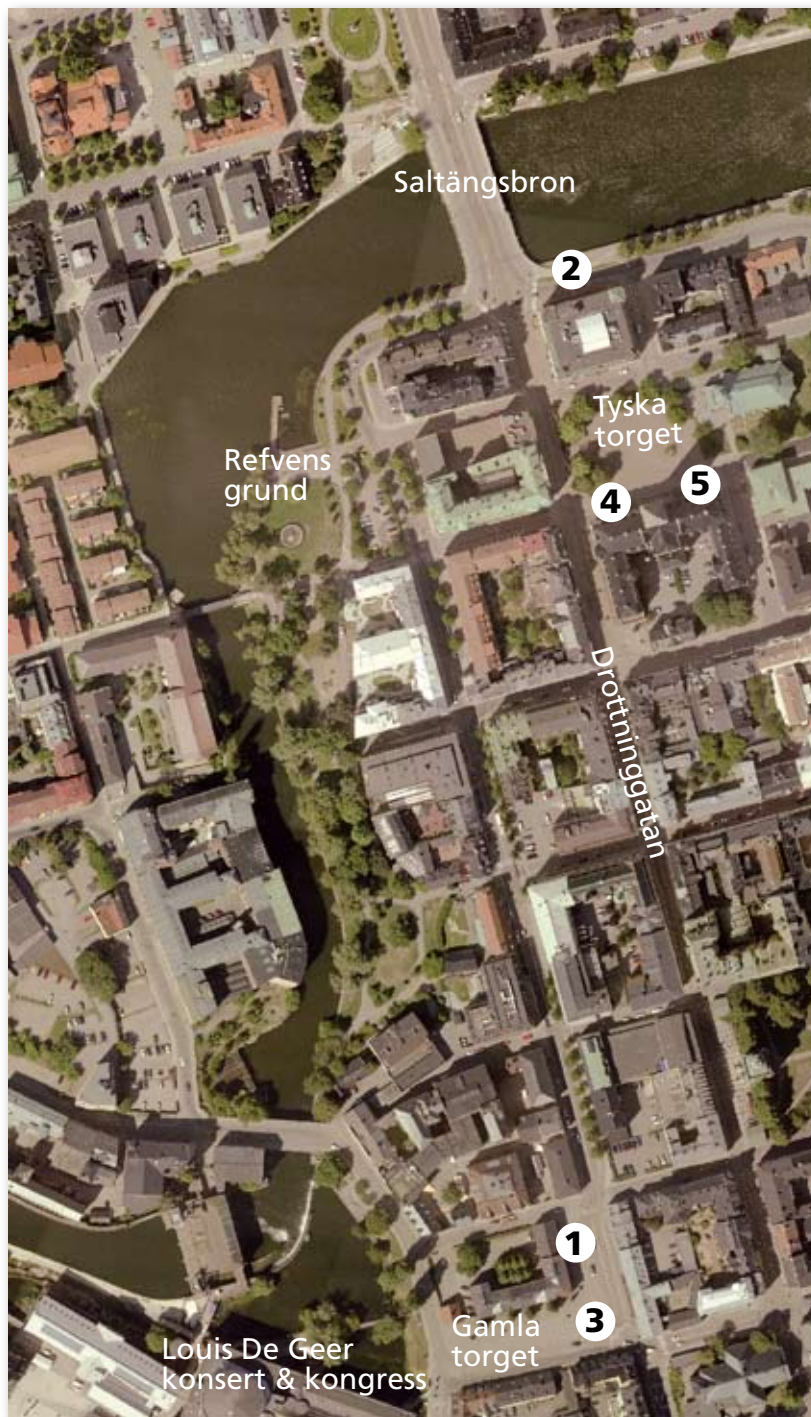
Li Teske
kommunfullmäktiges ordförande

Kommunfullmäktiges ordförande
Li Teske i Rådhusets Förmak

Forna tiders rådstugor

- ① 1363-1655
Gamla torget
- ② 1655
*Provisorium
vid Saltängsbron*
- ③ 1692
*Nytt provisorium
vid Gamla torget*
- ④ 1734
*Nytt rådhus vid
Tyska torget*
- ⑤ 1910
*Nuvarande
rådhus invigs*

En rådsstyrelse efter tysk modell, med borgmästare och råd, kan vi spåra i Norrköping tillbaka till 1363. Sammankomster hade man i *rådstugan*, som troligen låg vid stadens torg, det vi nu kallar Gamla torget. Där låg i varje fall de båda rådstugor som är kända från 1600-talets första hälft. En av dem brändes ner 1567 i samband med att de danska trupperna, under det nordiska sjuårskriget, gjorde en framryckning i Östergötland. Svenskar och danskar stod på var sin sida om *ån* (Motala Ström). Svenskarna brände själva staden *sunnan ån* (söder om Motala Ström). Den sista av dessa två rådstugor uppfördes på 1640-talet och bar på det torvtäckta taket ett torn med ett ur, så kallat segerverk, som hjälpte stadsborna att hålla reda på tiden.

1363-1655
Gamla torget

I *underbyggningen*, som enligt landshövdingens direktiv skall ha varit *av sten och med valv väl förvarad*, fanns rådhuskällaren, de hungrande och törstande till *fägnad*.

Denna sista rådstuga vid Gamla torget blev emellertid inte gammal. Den gick, liksom resten av den centrala stadsbebyggelsen, upp i rök vid katastrofbranden 1655. Och med den beklagligtvis också större del av stadens arkiv, som förvarades i rådstugan.

1655
Katastrofbrand
– provisoriskt
rådhus
vid Saltängsbron

Efter branden – som för övrigt gjorde det möjligt att förverkliga stadsplanen från 1641, vars karaktäristiska kvadratindelning fortfarande präglar stadsbilden – fick det nedlagda Sessmanska bryggeriet vid Saltängsbrons södra landfäste tjäna som provisoriskt rådhus.

Tydligt är att förhållandena där redan från början var allt annat än idealiska: korsvirket ruttnade, grunden sjönk och lokalerna var otillräckliga.

Ändå kom provisoriet att bestå i 37 år. Först 1692 revs den då svårt förfallna gamla bryggargården för att ge plats åt ett nytt rådhus.

Hur detta nya rådhus tänktes se ut kan vi kanske få en uppfattning om av van den Avelens kopparstick för Suecia antiqua 1706, där vi på före detta bryggeritomten finner en "curia" i form av en elegant trappgavelbyggnad med tinnar och torn.

Hur som helst stannade det rådhuset på papperet – i verkligheten kom man aldrig längre än till källarplanet. Krig och dyrtid, pest och bränder gav de styrande annat att göra än att bygga rådhus. Tillsvidare fick man nöja sig med de lokaler som stod till buds i handelsgillets hus vid Gamla torget, dit man hade flyttat efter bryggargårdens rivning 1692.

1692
"Curia" påbörjas –
nytt provisorium vid
Gamla torget

1719
Ryska strandhugget –
allt i ruiner

Kulmen på hemsökelserna kom med det ryska strandhugget 1719, som förvandlade staden till en enda rykande ruin. Ur askan reste sig emellertid så småningom ett nytt Norrköping.

1734
Nytt rådhus vid
Tyska torget

Återuppbyggnaden av Norrköping innefattade också ett nytt rådhus, denna gång vid södra sidan av Tyska torget. Det började byggas 1724 och stod färdigt tio år senare, alltså 1734. Den två våningar höga stenbyggnaden inrymde förutom rådhus- och kämnärsrätterna även sjumanskammare, kansli och arkiv, dessutom stadsvaktens rustkammare och den obligatoriska stadskällaren.

Utrymmet befanns dock redan från början i minsta laget och man beslöt därför omgående att *så snart ske kunde, bättre och anständigare tillbygga rådstugan*. Gång efter annan återkommer sedan frågan om tillbyggnad i protokollen, men inget hände och 1797 beslöts slutligen att ärendet skulle skjutas på framtiden.

På samma plats vid Tyska torget som det nuvarande rådhuset har stått i 100 år fanns den här här rådstugan, populärt kallad smörasken, mellan åren 1734 och 1906.

Magistraten sammanträder en av de sista gångerna i den gamla rådstugan innan den revs i oktober 1906.

Här pågår rivningen av gamla byggnader i kvarteret för att ge plats för det nya rådhuset.

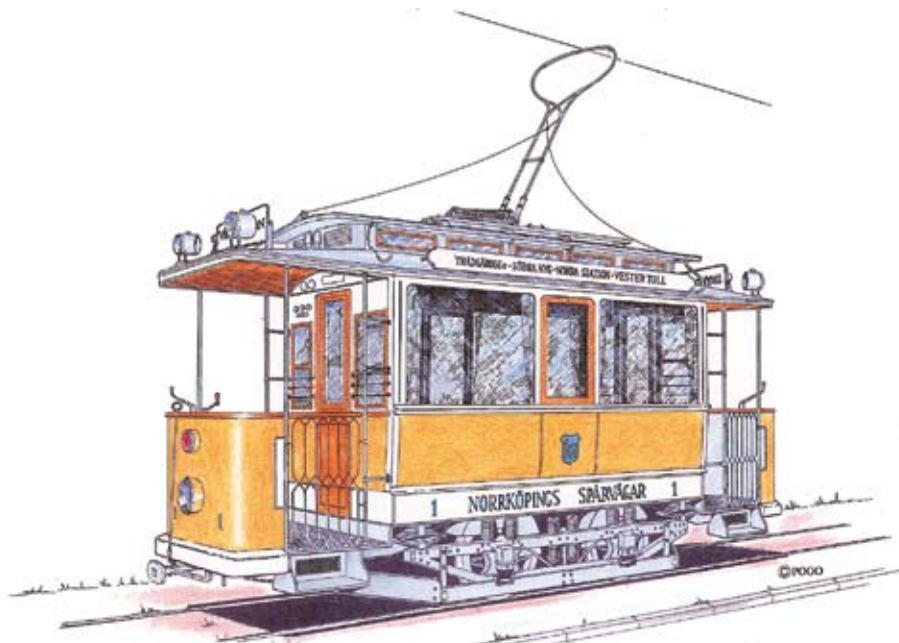
Den gamla rådhusbyggnaden står på bilden fortfarande kvar, men i oktober månad 1906 jämnades den med marken.

Byggnaden hade i halvannat århundrade varit medelpunkten för stadens rättsliga och administrativa liv.

På Drottninggatan i förgrunden syns spårvägsspåren, som sedan den 10 mars 1904 har haft kontinuerlig spårvagnstrafik fram till i våra dagar...

...bland annat av den gamla ettan, som fortfarande än i dag dyker upp på stadens gator vid speciella tillfällen.

Vårt nuvarande Rådhus

1890
Byggnadskommitté tillsätts

Det skulle dröja ända till 1890 innan frågan om ett nytt rådhus åter aktualiserades på allvar. Då tillsattes den första av två på varandra följande byggnadskommittéer. Efter många och skiftande turer kring lika många och skiftande förslag lyckades kommittén till slut frambringa en godtagbar lösning; ett nytt rådhus på det gamlas plats, Tyska torget, ritat av professor I G Clason.

Det som splittrade var framför allt placeringen av rådhuset. Somliga ville bygga där stadshuset och Stora Hotellet ligger (och följaktligen riva dessa båda byggnader), andra i järnvägsparken mitt emot stationshuset, åter andra vid Gamla torget (där Eschelonska huset skulle ha fått maka på sig) eller i kvarteret Varvet (efter nuvarande Hamngatan öster om Saltängsbron).

I dag kan vi kanske tycka att det var bäst som skedde, för ingen vill väl nu vara utan stadshuset eller Eschelonska. Men å andra sidan; vem skulle i dag ha velat eller vågat riva rådhuset (*smörasken* populärt kallat) från 1734?

1906
Byggnadsbeslut
i stadsfullmäktige

Det avgörande beslutet togs av stadsfullmäktige den 25 maj 1906 och i oktober samma år revs den gamla rådhusbyggnaden. En byggnad som trots att den redan vid invigningen ansetts för liten, ändå i mer än ett och ett halvt sekel hade tjänat som stadens rättsliga och administrativa centrum.

Den genom rivningen hemlösa personalen fick i väntan på nytt och bättre flytta till Gamla Rådstugugatan (kv Nya Strömmen) och stadshuset, där tillfälliga lokaler hade ordnats.

Det nya rådhuset ställdes på fast grund. Det 68 meter höga tornet vilar således på fyra kraftiga betongpelare (varav den längsta når berget först 20 meter under markytan), grundmurarna i övrigt på noga räknat 4 274 pålar, som slagits ner genom de mäktiga lerlagren.

1907
Högintressant
fornfynd vid
grundgrävningen

Under schaktningsarbetet i maj 1907 gjordes ett högintressant fynd; skelettet av en ung grönländssäl samt en harpunspets av ben. Skelettet låg på fyra och en halv meters djup i blålera och harpunspetsen låg mitt bland benen. Med största sannolikhet har sälen blivit harpunerad men sedan slitit sig lös, varvid harpunremmen brustit. Sälen blev kvar i djupet och bäddades in i Littorinahavets bottenslam.

Harpunspetsen och fyndomständigheterna i övrigt gör att man tror att fyndet är från yngre stenåldern, det vill säga cirka 5 000 år gammalt.

Rådhuset började byggas 1907 och stod färdigt 1910, *vackert vittnande icke blott om modern svensk arkitektur, utan även om samhällets offervillighet, då det gäller att hägna etiska institutioner*, som det står i minnesskriften till invigningen den 28 november. Att det sistnämnda påståendet inte var tomma ord framgår av byggnadskostnaden, den för tiden avsevärda summan 1,7 miljoner kronor.

1910
Rådhuset invigs

Men så blev resultatet också ett byggnadsverk, som vann erkännande och uppskattning långt utanför den lokala expertisen. *Norrköpings rådhus är utan tvivel en av de märkligaste av våra nya byggnader, mindre genom utpräglad egenart än genom det helas kraftfulla stil och nobless och logiska form*, sammanfattade August Brunius, en av dåtidens ledande svenska konstkritiker.

Och visst är det en imponerande skapelse, detta rådhus med sin stämning av svensk barock, med sina mäktiga fasader, där det mörkt rödvioletta helsingborgs-teglet växlar med den ljusare grå västkustgraniten, och med sin väldiga trapphall, där inslagen av röd ölandskalksten bildar mönster med den dominerande gröna kolmårdsmarmorn.

Den dekorativa utstyrelsen inrymmer en mängd skulpturer och inskriptioner av olika slag, och det är inte minst dessa som gör en vandring i och kring rådhuset så intressant och spännande. De ger oss också en inblick i det rika symbolspråk, som tidens konstnärer använde för att uttrycka arbetets inre mening.

Rikt symbolspråk

Särskilt påkostad är som sig bör huvudentrén och fasaden mot Tyska Torget. På trappans utsida möts vi först av en stentavla med följande tänkvärda text, delvis hämtad ur Sundelius verk *Norrköpings Minne*:

Utsmyckningen
mot Tyska torget

Norrköping ödelades af fiender 1567 och 1719, af eld 1655. Staden har ofta härjats af eld och flod. Alltid har han dock, likt en fågel Fenix, med större fågring och styrka förnyat sig ur elden och askan.

De fyra kandelabrar, som är uppställda framför Rådhuset mot Tyska Torget, placerades där först 1982. De stod ursprungligen vid Hamnbrons landfästen.

Trappan flankeras av två stora granitkandelabrar (till höger), som nedtill är skulpturalt utsmyckade med bland annat byster av åtta av antikens gudomligheter. På den ena av dessa ser vi **Apollo** (solguden), **Pan** (skogens och naturkrafternas gud), **Pluto** (underjordens och dess rikedomars gud) och **Ceres** (växtlighetens gudinna), med andra ord representanterna för – om vi citerar invigningskriften – *de mäktiga urkrafter, som äro förutsättningar för vår existens här på jorden, och som vi små varelser i vissa ögonblick tro oss behärska.*

På den andra kandelabern hyllas gudomar som kan sägas reglera samhällslivet; **Minerva** (konsternas gudinna), **Vulcanus** (eldens och smideskonstens gud), **Mercurius** (handels- och samfärdselns gud) och **Neptunus** (havets gud). Samtliga dessa och övriga yttre skulpturer är utförda efter gipsmodeller av skulptören Johan Axel Wetterlund.

Hantverksskrånas märken

Lyfter vi blicken mot pilastrarna mellan fönstren ser vi en del av de gamla hantverksskrånas märken. I vissa fall har här Norrköpingskrånas sigill tjänat som förebilder (se bilderna till höger).

Trapphallens vestibul

Från trappan kommer vi in i den stora trapphallens vestibul, där vi möter två marmorgrupper av bildhuggaren Gottfrid Larsson. Till höger i vestibulen ser vi **Klockheten**, konstnärens symbol för kommunalförvaltningen, som ursprungligen disponerade rådhusets högra halva, och till vänster **Rättvisan**, representerande rådhusrätten och polisen i den vänstra halvan av byggnaden.

Sessionssalarna

Den tidigare nämnde skulptören Wetterlund är upphovsmannen även till en hel del av utsmyckningen i sessionssalarna. **Mosesbilden** i taket till nuvarande Tornsalen (ursprungligen magistratens plenisal) är således ett verk av hans hand; vidare har han gjort modellerna till flera träskulpturer, bland dem **Justitia** (rättvisans gudinna) i S:t Olofsalen (gamla domsalen) och relieferna av **Gustav II Adolf** och **drottning Kristina** i Rådssalen (före detta stadsfullmäktiges sessionssal, nu kommunstyrelsens sammanträdesrum).

...drottning Kristina...

Reliefer i nuvarande Rådssalen efter modeller av skulptören Johan Axel Wetterlund föreställande...

...och Gustav II Adolf.

Runt väggarna i var och en av de båda största salarna, S:t Olofssalen och Rådssalen, löper en fris av stukatören Bror Andersson med omväxlande inskrifter, bladrankor, sköldar och figurer i låg relief.

Bland inskriptionerna i den före detta domsalen, idag S:t Olofssalen, läser vi den gamla visa domarregeln: *En god domare är bättre än god lag*. Där kan vi också jämföra rankorna och rättvisattributen urskilja illustrationer till fyra berättelser ur den bibliska historien: **Adam och Eva vid kunskapens träd, Kain dödar Abel, Lagens tavlor och Lammet med korsfanan.**

Stadshistorien uppmärksammas genom Rådssalsfrisens inskrifter, som bland annat erinrar om kröningsriksdagarna i Norrköping 1604 (då Karl IX korades till Sveriges konung) och 1800 (Gustav IV Adolf).

I Rådssalen kan vi dessutom beskåda ett helporträtt av Karl XIV Johan, målat av Per Krafft d.y.

Därutanför, i Förmaket (före detta stadsfullmäktiges *samtalsrum*), hänger sida vid sida porträtten av stadsfullmäktiges ordförande genom åren.

De har sällskap av Wetterlunds skulptur **Fortitudo** (styrkans gudinna), som från sin plats ovanför den öppna spisen håller uppsikt över de vigslar och

Detalj av en relief i Rådssalen.

Förmaket

högtidliga mottagningar som numera brukar hållas i detta rum. Av Norrköpings Tidningar 1910 betecknat som Rådhusets *utan gensägelse vackraste*.

Samma **Fortitudo** som i Förmaket nyss möter vi också på husets utsida, där hon sitter på vakt över huvudingången från Drottninggatan.

Vidare observerar vi den lilla bilden av det gamla rådhuset, inbuggen i rådhussockeln i hörnet Drottninggatan – Tyska Torget, och i nischen därunder *Sten-Olle*, en stenminiatyr av stadens skyddshelgon S:t Olof.

Utsmyckningen mot Drottninggatan

Sten-Olle och gamla gamla rådhuset, inbuggen i rådhussockeln i hörnet Drottninggatan – Tyska Torget.

De målade porträtten av stadsfullmäktiges ordförande genom åren fyller vägarna i förmaket.

Nytt rådhus för nära 1,7 miljoner kr

Den ekonomiska kalkylen för byggnationen av det nuvarande rådhuset slutar på nästan 1,7 miljoner kr i dåtidens penningvärde. Se den ekonomiska redovsningen på nästa sida.

Besparingar och tilläggsanslag är ingen nutida uppfinning. Redan för 100 år sedan skulle man - av besparingskäl - byta ut kolmårdsmarmor mot grå och röd kalksten i stora vestibulen och huvudtrappan.

Men om detta var det delade meningar. *Då det var önskligt, att inredningen gjordes med kolmårdsmarmor* beslutade stadsfullmäktige i april 1908 att tills vidare låta anstå med inredningen av stora vestibulen och huvudtrappan i rådhuset.

I december 1909 ändrade dock stadsfullmäktige sitt beslut: inredningen av vestibulen och huvudtrappan skulle göras i enlighet med arkitektens förslag, det vill säga med kolmårdsmarmor. Och stadsfullmäktige anslog de pengar som behövdes för ändamålet, 37 115 kronor.

Sedan vissa arbeten utförts, och andra bestämts enligt uppsatta kontrakt, samt anbud inkommit å en del andra, upprättade kommitterade den 12 mars 1908 en tablå för nya rådhusbyggnaden, så lydande:

Grunden:

Schaktning, verkställd af staden ...	Kr.	82,000:—	
Pålar	"	52,726:—	
Pålning, betonggrund, isolering, betoning och beläggning af alla till värmeledningen hörande källargolf enligt kontrakt	"	233,000:—	
Kontroll och extra arbeten	"	16,500:—	
			Kr. 384,226:—

Kostnadsförslag.

Naturlig sten i fasaden:

Sockeln med sättning enligt kontrakt	Kr.	28,600:—	
Fasadbeklädnad åt torg och gata...	"	216,800:—	
			" 245,400:—

Solbänkar och fall af kalksten

åt gårdsfasaden	Kr.	9,865:—	
Modeller till ornament och figurer	"	7,325:—	
			" 17,190:—

Hufvudentreprenaden, anbud

" 720,000:—

Inredning af rummen 16, 19, 21 och 23

" 40,000:—

Fasadtegel från Helsingborg

" 25,000:—

Värme och ventilation

enligt Ingeniör Theorells beräkning	Kr.	58,000:—	
Ritningar och tillsyn enligt kontrakt	"	5,300:—	
			" 63,300:—

Rörledningar, Toiletter, W. C. m. m.

enligt Ingeniör Berliens beräkningar	Kr.	41,700:—	
Ritningar och tillsyn enligt kontrakt	"	2,100:—	
			" 43,800:—

Elektriska ledningar

enligt Allmänna Elektriska Bolagets beräkningar	Kr.	14,000:—	
Åskledare	"	1,500:—	
			" 15,500:—

Hissar enligt Graham Brothers anbud:

En större	Kr.	7,600:—	
En mindre	"	2,950:—	
			Kr. 10,550:—

Tornur

" 4,000:—

Golfbeläggning af de till uthyrning afsedda källarne

" 11,000:—

Arkitektarvode

Kr. 44,000:—

Kontrollantens arvode

" 21,000:—

Kontorskostnader, besiktningar m. m.

" 4,000:—

" 69,000:—

Oförutsedda utgifter

" 40,034:—

Summa Kronor 1.689,000:—

Förut beviljade medel

Kr. 1.414,000:—

Ytterligare anslagsbehof

" 275,000:—

Kr. 1.689,000:—

Faksimil av den kostnads-kalkyl som gjordes 1908 i samband med att Rådhuset byggdes

Rådhuset genom decennierna

Inga radikala ingrepp

Som Rådhuset ser ut i dag såg det i stort sett ut också 1910. Visst har en del blivit annorlunda sedan dess, den nödvändiga moderniseringen har naturligtvis satt sina spår. Den ursprungligen outnyttjade vindsvåningen har delvis inretts och rumsindelningen i övrigt ändrats här och var. Vidare har det kommit till en mindre utbyggnad mot Rådhusgården. Men i inget fall har det varit fråga om några genomgripande förändringar eller radikala ingrepp.

1942

Rådhuset brinner

Vid ett tillfälle var det dock nära att förändringen hade blivit både genomgripande och katastrofal. Det var den 27 maj 1942, då Rådhuset drabbades av en svår brand, troligen orsakad av glöd från soteld. Hela byggnadens existens syntes ett tag hotad.

Nu lyckades man begränsa elden till den västra övervåningen (som brändes av) och några oreparabla skador vållades inte. Dock med ett väsentligt undantag. Per Hörbergs kolossalmålning *Davids orkester* , som förvarades på Rådhusvinden, kunde inte räddas utan blev kvar i eldhavet.

Om själva byggnaden alltså inte har ändrats särskilt mycket gäller motsatsen den verksamhet som genom åren har bedrivits inom dess väggar.

Från början spände den verksamheten över ett par viktiga statliga och flertalet kommunala förvaltningsområden. Rådhuset inrymde då (från botten-våningen och uppåt)

- ◆ östra halvan (den mot Torggatan) polisen, rådhusrätten och magistraten samt hälsovårdsnämnden,
- ◆ i den västra (mot Drottninggatan) stadsfogdekontoret, vattenledningskontoret och byggnadskontoret, stadskassans kontor, kronouppbörds-kammaren och mantalskontoret, stadsfullmäktige med beredningsutskott och kansli, drätselkammaren samt byggnadsnämnden med stadsarkitekt- och stadsingenjörskontor.

Norrköpings rådhusrätts jurister den 30 november 1960. Från vänster assessor Anders Meurling, rådmän Walter Delje, Carl Janssen, Manne Ulander, borgmästare Sven Lutteman, rådmän Anders Törnvall, Göran Åström, assessor Georg Danckwardt, assessor Helge Olsson, assessor Bengt Karle, assessor Arne Hedenmo, aktuarie Olof Winde.

Nuvarande Rådssalens möblering 1943.

1928-1979
Förvaltningarna
decentraliseras

Det började med att hälsovårdsnämnden bröt upp 1928 och flyttade till Generalsgatan. Men det var först efter 1950 som expansionen tog verklig fart och Rådhusets gamla förvaltningsstruktur definitivt spittrades. 1958 försvann exekutions- och uppbördsvrken (förutvarande stadsfogde-, kronoppbörds- och mantalskontoren) till nya adresser och 1962 gatukontoret (före detta byggnadskontoret). Byggnadsnämnden och dess förvaltningar följde efter 1964 och året därpå bytte polisen ut sina gamla lokaler mot det nya polishuset vid Stockholmsvägen. Tingsrätten, som ersatte rådhusrätten 1971, tog därvid med sig större delen av verksamheten till tingshuset vid Södra Promenaden, återstoden följde efter 1976. Och 1979 slutligen flyttade fastighetskontoret till Nya Torget.

1985
Nuvarande disposition

Kvar i Rådhuset är numera blott vissa av kommunstyrelsens förvaltningar – en ringa rest av vad som en gång var. Men det har därför inte spelat ut sin roll som central förvaltningsbyggnad. Fortfarande är Rådhuset kommunledningens hemvist och administrativa högborg, i dag liksom tidigare är det rådhuset som är den självklara medelpunkten för Norrköpings kommunala liv.

*Smideskonst på hög nivå.
Stora trapphallen.*

Med åren har vi emellertid som bekant fått en allt större så kallad offentlig sektor och därmed en allt större förvaltningsorganisation.

Till en början kunde utökningen härbärgas inom Rådhuset – exempelvis tillkom ett särskilt fastighets- och lånekontor 1915 och hyresnämnd med bostadsförmedling 1917. I längden räckte dock inte utrymmet till. Den ena förvaltningen efter den andra fann stugan för trång och sökte sig lokaler på annat håll.

Klockspelet

Från fjärde våningen (dit hissarna når) kan vi ta oss ytterligare 160 trappsteg upp i Rådhusornet till klockspelet. Det bestod ursprungligen av tio klockor, som sattes upp 1914 efter donation av *en stadens son* 1910. I 48 år spelade de varje middag Du Gamla Du Fria och Vår Gud Är Oss En Våldig Borg.

Dessa första klockor – från klockgjuterifirman M & O Ohlsson i Lübeck – göts sedermera om av Bergholtz klockgjuteri i Sigtuna för att ingå i det nya klockspelet, som monterades 1963. Det räknade 35 klockor, med vikten varierande från 15 till 700 kilo. Totalt var det fyra ton malm.

Klockspelets omfång inskränkte sig dock till fyra och en halv oktaver, vilket var i minsta laget för undervisning och konserter. Inför Norrköpings 600-årsjubileum 1984 utökades det därför med ytterligare 13 klockor: en Aiss-klocka på 400 kilo och tolv små diskantklockor. Också dessa göts av Bergholtz klockgjuteri. Det sålunda komplettrade spelet, om nu sammanlagt 48 klockor, invigdes i januari 1984.

Varje dag klockan 12 och 17 ljuder klockspelets klanger från Rådhusornet. De melodier som spelas byts ut regelbundet en gång i månaden. Vid speciella tillfällen, till exempel jul och valborg, sker manuella konserter på klockspelet.

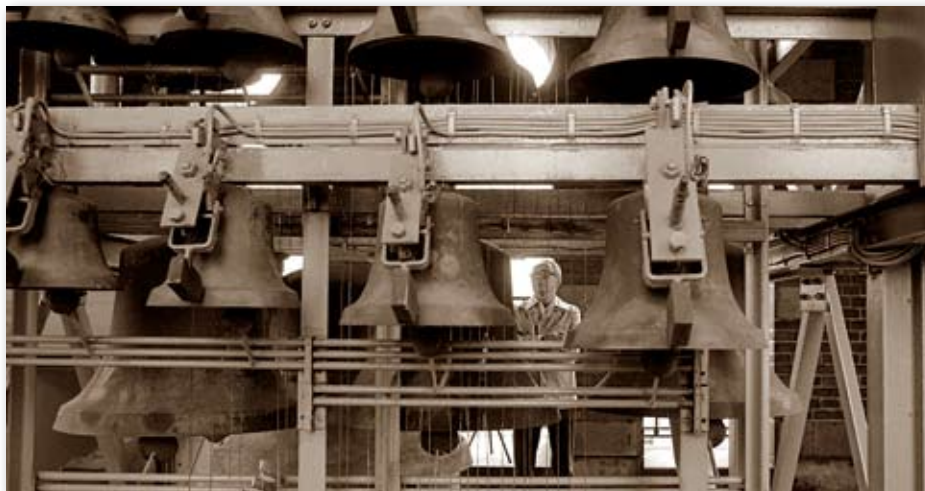
I dag styrs klockspelet via dator en bit ner i Rådhuset. Men det finns möjlighet att använda *klockspelsorgeln*, som är placerad i ett tornrum under dem. Tangenterna är formade som runda pinnar och slås ned med knytnävarna.

Storklockan bär följande inskription:

*Ut över arbetets stad
Från rättens och sanningens tempel
Klinge vår manande röst
Mätande timmarnas flykt*

Klockgjutare Gösta Bergholtz beskådar sitt klockspelet på 47,5 meters höjd i Rådhusornet.

Gobelänger i Tornsalen

Tornsalen i Norrköpings rådhus har fått en sentida, konstnärlig utsmyckning. Det är åtta storslagna gobelänger som visar Norrköpings historia från hällristningarnas tid fram till 2000-talet. De invigdes 2006.

Bakom gobelängerna står Åsa Bengtsson, en både i Sverige som utomlands känd textilkonstnär. När hon åtog sig uppdraget att i textil åskådliggöra Norrköpings historia började hon läsa in sig på Norrköping, intervjuar Norrköpingsbor och vandrade runt i staden för att hitta en röd tråd, gemensam för de åtta gobelängerna.

Gobeläng 1: Bronsåldern

Den första gobelängen visar ett vinterlandskap under bronsåldern för cirka 3000 år sedan. Den fåtaliga befolkningen försörjde sig som jägare, fiskare och ett mycket primitivt jordbruk.

Gobeläng 2: Medeltiden

Den första bebyggelsen växer upp. Norrköping fick troligen sina stadsrättigheter under 1300-talets första del. Nedtill syns det bekräftelsebrev från 1384, där kung Albrekt av Mecklenburg fastställde stadens gränser.

Gobeläng 3: 1600-talet

Den tredje gobelängen behandlar Norrköpings storhetstid 1600-talet. Här finns stadens skyddshelgon Olof den helige (S:t Olof). Men gobelängen handlar mer om den svenska industrins fader - Louis De Geer.

Gobeläng 4: 1800-talet

I den fjärde gobelängen ger konstnären en bakgrund till storindustrins intåg i Norrköping. Industrilandskapet har gett staden en helt ny profil. De de mäktiga skorstenarna ger en helt ny karaktär åt staden.

Den röda tråden blev i stället en blå tråd, Norrköpings blå band Motala Ström, som varit en förutsättning för Norrköpings utveckling från en liten by till en stor stad.

Själva handarbetet har skett i Norrköpings vänort Riga, där åtta skickliga väverskor har vävt var sin gobeläng, fyra meter hög och två meter bred.

Gobeläng 5: Textilfabrik i slutet av 1800-talet

Under andra delen av 1800-talet utvecklades den redan starka ylleindustrin och man kan nu börja tala om stordrift.

Gobeläng 6: På stå'n under 1900-talet

En sommarpromenad någon gång under 1900-talet. Fest i stå'n. Högst upp ses ett fyrverkeri och siluetten av Rådhusets torn och två tydliga kännetecken för staden - spårvagnarna och promenaderna finns också med.

Gobeläng 7: Ballonger över stå'n

Ballonger, med namn på personer som vid olika tidpunkter haft betydelse för Norrköping släpps upp. Kolmården och E4:an syns i vävens övre del. Längst ner konst- och industriutställningen 1906.

Gobeläng 8: Norrköping som transport- och logistikcentrum

Kommunikationer dominerar denna bild och visar kommunens strategiska läge där de fyra stora trafikslagen möts och bildar ett transport- och logistikcenter.

S:t Olof skyddar Norrköping

S:t Olof, eller Gull-Olle som han kallas i folkmun, är stadens skyddshelgon. Han tronar på toppen av Rådhusornet. Den förgyllda granit-skulpturen är fyra och en halv (med sockel sex) meter hög. Den blänker i solskenet – därav hans smeknamn.

Den högättade norske vikingen Olof Haraldsson var en hednisk viking som konverterade till *vite Krist*. Han döptes i mitten av 1010-talet och var under sina 20 sista levnadsår en övertygad kristen.

Han blev vald till Norges kung men mötte motstånd i sina ansträngningar att ena det av småstater splittrade Norge. Han stupade i slaget vid Stiklastad 1030.

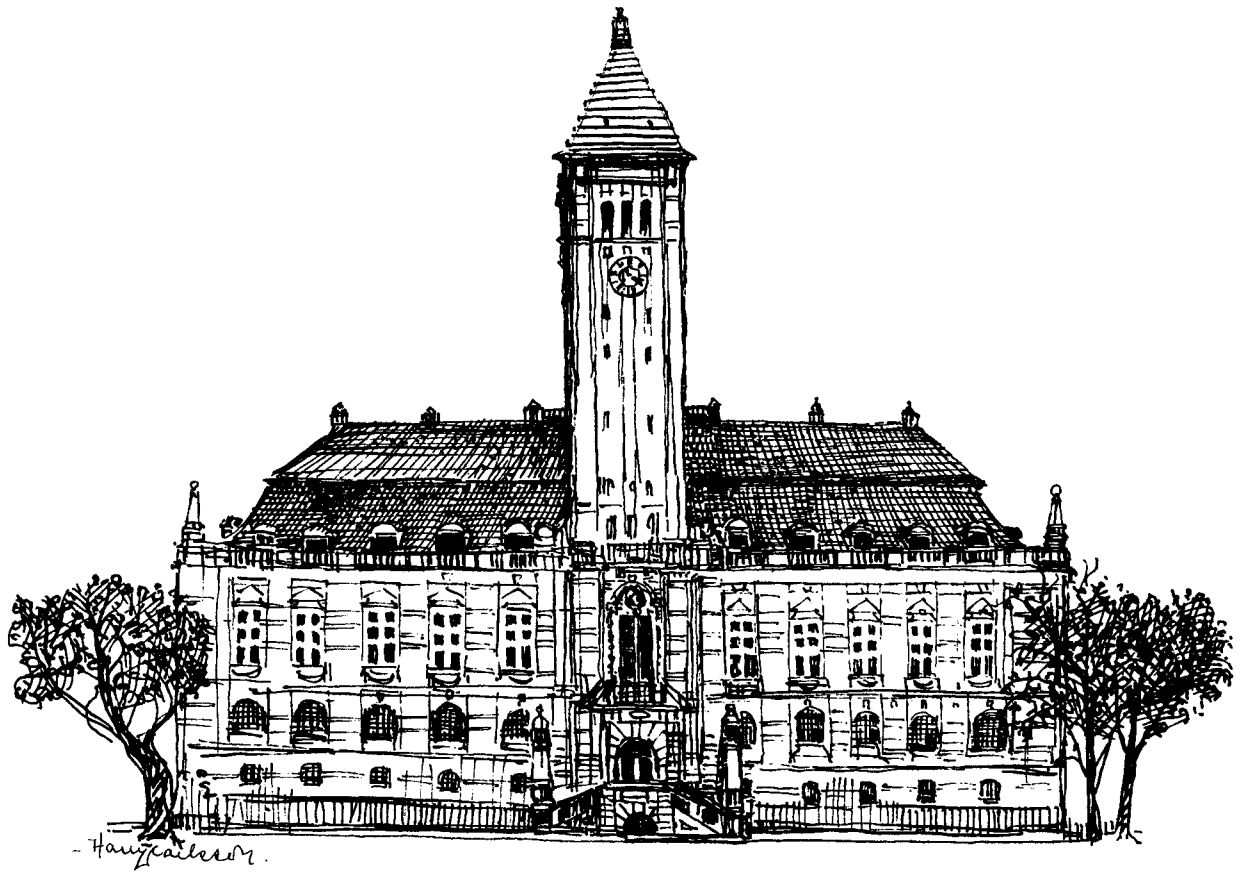
Kort efter gravsättningen började underverk utspelas vid hans grav i Stiklastad. Han fick rykte om sig att vara en helig man. Allt mer människor begav sig dit för att få hjälp, vilket de också upplevde att de fick. Efter en tid blev han helgonförklarad och Norden hade fått sitt första helgon.

Han blev föremål för en helgonkult utan motstycke i Nordens historia. På många håll uppfördes kyrkor och kloster till hans ära, däribland Norrköpings stadskyrka, som alltjämt bär hans namn, S:t Olai. Han var också högste beskyddare för S:t Olofs Gille, där de flesta borgarna inom det ledande skiktet var medlemmar. Det är därför som de styrande någon gång på 1300-talet valde S:t Olof som förebild för stadens sigill och vapen.

Därav hans placering på toppen av Rådhusornet från 1910.

I fält av guld, en på en röd tronstol sittande blåklädd S:t Olofsbild med krona av guld och blå gloria, yxa och riksäpple, var riksheraldikerämbetets beskrivning av Norrköpings nya stadsvapen i Kungl Maj:ts beslut den 22 maj 1936.

NORRKÖPING